

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 7 (296) ЖОВТЕНЬ

2015

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 7 (296) жовтень 2015

Частина I

За матеріалами

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Національно-патріотичне виховання дітей і молоді
в контексті ствердження суб'єктності української держави»*

Засновано в лютому 1997 року (27)

Свідоцтво про реєстрацію:

серія КВ № 14441-3412ПР,

видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку

наукових фахових видань України

(педагогічні науки)

Наказ Міністерства освіти і науки України № 793 від 04.07.2014 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних

«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю

№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

(протокол № 3 від 30 жовтня 2015 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступник головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Михальський І. С.,**

доктор медичних наук, професор **Виноградов О. А.,**

доктор біологічних наук, професор **Іванюра І. О.,**

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.,**

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.,**

кандидат філологічних наук, професор **Пінчук Т. С.,**

доктор філологічних наук, професор **Дмитренко В. І.,**

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії „Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук, професор **Гавриш Н. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Докучаєва В. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Лобода С. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Караман О. Л.,**

доктор педагогічних наук, професор **Сташевська І. О.,**

доктор педагогічних наук, професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чернуха Н. М.**

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

работы в образовательных заведениях в Концепции национальной системы воспитания.

Ключевые слова: воспитание, принципы воспитания, национальное воспитание, воспитательная работа, студенческая молодежь, профессиональная подготовка.

Sevastyanova E. A. Students educational problems in modern sociocultural environment

This article deals with the process of education in higher education institutions. The content and peculiarities of national education modern approaches in defining the national education. The author attempts to characterise scientific methodological principles of national education as a means of education and self- education of students. The article analyses the structural components of the educational process, the basic principles of higher institution, which affect the efficiency of education in modern social and cultural conditions. The changing role and nature of his work as the teacher were defined his creativity in educational sphere depends on the level of development of motivation of educational activity. The article is devoted to analyse the peculiarities of educational work in the universities. The author defined basic principles of educational work. The analysis of modern processes of civilisation revealed the necessity to intensify attention to national developmental problems of society and national student education which is a significant potential for higher educational institutions. The author states that educational work in universities should get a well-defined national direction in order provide trained nationally responsible researchers.

Key words: education, the principles of education, national education, educational work, students training.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 159.91

О. Ф. Хміляр

**СИМВОЛ – РЕГУЛЯТОР ПОВЕДІНКИ ТА МОДЕЛЬ ДІЇ
ОСОБИСТОСТІ**

У розвитку основних напрямків психології простежується одна суттєва тенденція – вивчення людини у її суб'єктних властивостях, процесах та умовах саморозвитку. Суб'єктне буття людини досить багатоаспектне. Одним із найбільших проявів суб'єктності людини є її довільна усвідомлена активність, за допомогою якої реалізується все

різноманіття відносин зі світом речей, людей, умовами середовища. При цьому символічна регуляція усвідомленої активності поведінки є найбільш загальною функцією цілісної психіки людини. В процесах символічної регуляції поведінки проявляється єдність психіки з боку розгляду її можливостей, функцій, процесів та здібностей [3].

Як зазначає С. Рубінштейн, регулювати поведінку особистості означає перш за все впорядковувати, налагоджувати й розвивати її дії у відповідності з певними правилами та нормами. Оскільки поведінка особистості включена в широку систему соціальної регуляції її функціями є формування, підтримка, захист і відтворення необхідних суб'єктам регулювання правил та механізмів, що забезпечують існування взаємодії, спілкування, діяльності особистості як члена суспільства [7].

Регуляція поведінки особистості – задача надзвичайної складності. Вона передбачає цілеспрямоване використання доцільних дій, спрямованих на досягнення осмислених цілей. Одну і ту ж дію, в залежності від передбачення її результатів чи продукту дії, смислу завдання спрямовують і корегують мінімум п'ять самостійних регуляторів: символ, думка, образ, почуття та почування [3; 6].

Формування уявлень про регуляторний характер протікання різноманітних психічних явищ покладено І. Сеченовим [8]. Велика заслуга в розкритті важливих проблем психічної регуляції належить В. Бехтереву, в працях якого, та його послідовників міститься немало оригінальних думок, теоретичних та експериментальних розробок даної проблеми. Зокрема, Б. Анан'єв трактує роботу головного мозку як «складну організацію контурів регулювання багаточисельними ланками, що включають об'єкти регулювання, вимірювальні та виконавські пристрої, механізми зворотного зв'язку, які забезпечують постійність величини, яка регулюється» [6, с. 85].

За О. Соловйовим, важлива роль у функціонуванні складних динамічних систем різноманітної природи належить процесам регулювання. Процес регулювання розкривається як порівняння регульованої величини із заданим значенням, а у випадку відхилення від заданого значення, в об'єкт регулювання надходить вплив, який відтворює регулюючу величину. Процес регулювання обов'язково передбачає наявність регульованого об'єкта та регулюючої системи (регулятора) [9]. Останній містить вимірювальний пристрій, в якому заданий стан системи порівнюється з фактично реальним станом регульованого органу, завдяки якому може бути змінений у випадку необхідності стан, який підлягає регулюванню.

М. Бернштейн, розвиваючи сеченовські надбання, створив концепцію фізіології активності. Під фізіологією активності М. Бернштейн вважав живий людський рух, який, активно впливаючи на середовище, перетворює його відповідно до своєї мети [2]. Це новий рівень взаємовідносин організму з зовнішнім середовищем, зміни в якому переносяться не на пасивний відображувач, а налаштовують і

перебудовують активно працюючі системи, накладаючи обмеження на організуючу діяльність мозку. Розглядаючи морфогенез нервової системи, вчений стверджує, що цей процес здійснюється як нарощування філогенетичних новоутворень і є своєрідним перетином, в якому, відображена вся історія цих утворень.

М. Бернштейн визначає послідовність морфогенезу форм регуляції дій і поведінки людини відповідно до фізіологічних субстратів нервової системи. Так, палеокінетичні регуляції здійснюються таламо-пірамідними утвореннями й стосуються переважно метаболізму – перетворення речовин і енергії, які становлять основу життя людини; регуляція просторового поля здійснюється пірамідно-стріальними утвореннями, які містять у собі два окремих регулятори: *простір у схемі тіла*, що регулюється стріальними структурами, які належать до екстрапірамідної системи і *простір дій* – пірамідну систему, що підлягає контролю кортикальних утворень; регуляція предметних, смислових дій здійснюються тім'яно-премоторними утвореннями; регулятори вищих кортикальних рівнів забезпечують символічну координацію рухів і дій особистості та поведінки в цілому [2, с. 101].

Характеризуючи зазначені регулятори поведінки слід враховувати, що кожен з них має: локалізацію у субстратах нервової системи, власну аферентацію, що забезпечує точність відповідних рухів і дій особистості; властивості рухів, які регулюються цим утворенням; кожне з утворень – фонове, що уречевлює більш високе утворення; кожний регулятор несе у собі дисфункцію, а також елементи патології.

В теорії В. Клименка регулятор є образом внутрішньої мети особистості, живим пристроєм із спеціалізованими функціональними структурами – гештальтами, в яких записана, зберігається й передається спадкова інформація задля здійснення життя і функції живої істоти у стахостичній взаємодії з довкіллям [3, с. 49]. З цієї точки зору психіка особистості визначається як своєрідний перетворювач інформації, за допомогою якого вона: а) відображає властивості і структуру предметів; б) проектує рухи думки, почуттів та уяви; в) регулює дії і поведінку [3].

Психічна система особистості сприймає розмаїтість впливів із середини тіла або з довкілля; зменшує розмаїтість шляхом усунення або «погашення» шкідливих впливів; має більшу розмаїтість порівнянно з розмаїтістю шкідливих впливів, що нею усуваються.

Регулятор є нормою дії, правилом, що визначає напрям розвитку психічного явища, вносячи планомірність й виправляє помилки під час дії. Регулятор – функціональний орган, в якому інформація виконує в діях особистості функції живого відображення предметів та явищ. Роль психічної регуляції полягає в обмеженні розмаїтості впливів чи реакцій протидій на ці впливи. Регулятор обмежує розмаїтість лише тих довільних впливів, які несприятливі для комфортного стану особистості.

Згідно з В. Клименком, орган, що усуває руйнівні та не допускає шкідливих впливів є регулюючою системою поведінки особистості [3; 6].

Однак, як далі зазначає вчений це не означає, що інформація, якою володіє особистість, завжди безпосередньо пов'язана з її поведінкою. Первинним джерелом інформації є почування – система чуттєвої інформації що доступна для сприйняття і практичної дії особистості в системі «Я» – «не-Я». З предметом особистість пов'язана двостороннім чуттєвим зв'язком, який ширший, аніж однобічний зв'язок, доступний сприйняттю і спостереженню.

З поведінкою особистості безпосередньо пов'язана чуттєво-інтуїтивна інформація, яка надходить від предметів і дій. Інша частина інформації – дискурсивно-логічна, пов'язана з поведінкою побічно, через трансформацію знакових систем – знань про себе, предмети дій, про довкілля. Дослідження відносин під час дії дозволили виявити причини, що породжують в особистості стан непевної поведінки. В основному вони викликані невмінням переборювати інформаційні, енергетичні надмірності та механізми психічного відображення [3, с. 47].

Виходячи з предмету нашого дослідження, особлива роль у регуляції поведінки особистості відводиться символів, який розглядається як словесна модель породження дії й поведінки особистості, стаючи її дійсним буттям й формуючи стан душевного піднесення (О. Лосєв, В. Клименко).

Символічні способи регуляції поведінки особистості визначаються потенціалом праксису, пізнавальним ставленням до самого себе і довкілля, опанування діями, які здатні втілювати образи, думки та почуття у форми предметів чи знакових систем [6, с. 47]. Символ, регулюючи дії та поведінку особистості спрямовує її у бажаному напрямі, оскільки живий рух є не стільки переміщенням у просторі, часі та в силовому полі своєї дії, скільки оволодінням своїми почуттями, думками, поняттям простору, часу, силового поля дій, підпорядковуючи їх наперед заданій меті (В. Клименко, С. Максименко, О. Малхазов).

Символічна регуляція поведінки забезпечує орієнтаційно-розпізнавальну роль ще незасвоєного, перетворюючи неусвідомлюване на надбання мислення, почуттів та уяви. За таких умов, символ є планом, проектом і програмою, що задається людині для ефективного регулювання своїми рухами думки, почуттів та уяви [6, с. 51 – 52].

Завдяки символу особистість виявляє й актуалізує смисли, які не об'єктивуються і не усвідомлюються в раціонально знакових формах. Символ – універсальний засіб регуляції духовно-практичного досвіду, медіатор відношень людини зі світом. Виходячи з цього, в структурі психіки необхідно виділити особливий компонент, в якому б домінували активні символічні утворення. Такі утворення, проявляючись в символі, як зауважує В. Клименко, заряджені неусвідомлюваними установками, глибинними особистими смислами та мотивами.

Символічна регуляція спрямовує поведінку людини в діапазоні «незграбність-гармонійність» ведучи до вершин досконалості. Символ-регулятор – особливий образ, в якому почуттєво започаткований потяг до

порівняння образу з життям. Освоївши інформацію образу символу, особистість здатна самостійно конструювати та розробляти систему дій розуму і контролювати їх розвиток без переучування. Наявність в образі псевдоінформації програмує в системі дій людини дефект, і вона виростає з неповноцінним механізмом [3, с. 109]. Регулюючи поведінку символ впливає на мислення, на його проникливість, натякаючи на можливість, яка існує потенційно, але ще не має чіткого вираження.

Символічна регуляція, як зауважує А. Валлон, дозволяє особистості не лише пізнавати властивості предметного світу, але й використовувати їх силу для зміни самого предмету й поведінки в цілому у нові форми, задля задоволення життєвих потреб. Сама думка із дій особистості виростає, розвивається й набуває найвищого рівня досконалості. «Від дії до думки й від думки до дії» – такий шлях символічної регуляції поведінки у валлонівській теорії пізнання, основу якої складає уявлення [1, с. 17]. Генеза уявлення, як і наслідування, знаходиться, згідно з А. Валлоном в предметних діях людини й розвивається в пізнавальних процесах.

В символічній регуляції поведінки особистості важливу роль відіграють описові дії й чуттєво-інтуїтивні символи, які сприяють розвитку уявлень. Утворення самого образу без конкретних дій і ситуацій є неможливим, оскільки завдяки діям в образ входять ті чи інші сторони відображаемого об'єкту чи явища. Особистість прагне відображати те, що відбувається в розумовій діяльності на основі образів.

Регуляція поведінки особистості завжди спрямована на конкретний результат. Водночас, як пише С. Рубінштейн, вона може дати багато різних результатів. Деякі із них можуть мимовільно й невимушено виходити з неї, але оскільки поведінка особистості є соціальною, її результати мають безпосередньо усвідомлену ціль. Співвідношення цілі з умовами визначає задачу, яка повинна бути вирішена дією. Цілеспрямована дія формує поведінку особистості [7].

Отже, своєю поведінкою, спрямованою на той чи інший предмет чи вагомий результат, людина неминує взаємодіє з іншою людиною, впливає на інших людей, на свої взаємини з ними. Згідно з С. Рубінштейном поведінка особистості регулюється діями різних видів (рефлекторними, інстинктивними, імпульсивними, символічними, вольовими) і рівнів [7]. Регулюючи поведінку, особистість втілює свій запас енергопотенціалу в предмет дії, опрацьовує інформацію, збільшуючи тим самим потужність її механізму. Завершена дія збагачує поведінку особистості досвідом вирішення задачі. З цього слідує, що процес дії – це програмування поведінки особистості. Створення образу майбутньої поведінки починається після завершення дії, а інформація, яка в ній здобута, переводиться в довгострокову пам'ять задля доповнення елементами, яких особистості бракувало в минулому, для реконструкції цілісності поведінки. При цьому, робота пам'яті регулюється лише енергетикою особистості: чим вона більша, тим швидше відновлення витраченої енергії, пильніше почуття і глибше

мислення, тим конструктивніша поведінка особистості [7].

О. Малхазов, регуляцію поведінки особистості розглядає як важливий, ключовий етап, що визначає цілі, обумовлює інтенсивність та тривалість асоційованих емоційних станів з об'єктом уваги. Утворення мети дії пов'язане з прийняттям рішення як заключного етапу аферентного синтезу, на яке впливають як провідні, так і ситуативні емоції [4]. Постійне порівняння результатів поведінки з образом, створеним програмуючим механізмом й оновлення схем програмування обумовлюють цілеспрямованість поведінки особистості.

Згідно з теорією О. Малхазова регуляція поведінки особистості здійснюється в шість етапів. На *першому* – провідну роль відіграє механізм формування відношення особистості до ситуації, яка представляється; на *другому* – проводиться регуляція механізму, що задає й формує образ потрібного майбутнього; на *третьому* – запускається механізм, що співставляє. За допомогою орієнтувально-пошукових дій здійснюється співставлення образу потрібного майбутнього з наявними образами виконання дії; на *четвертому* етапі домінує механізм програмування, який здійснює побудову й уточнення програми дії-образу поведінки; на *п'ятому* – домінує механізм співставлення, в функціонуванні якого суттєву роль відіграє орієнтувально-пошукова поведінка; на *шостому* етапі домінуючу роль відіграє механізм формування відношення особистості до результату поведінки і механізм, співставляє [4].

На кожному з шести етапів конкретного акту регуляції поведінки відбувається свій цикл послідовної актуалізації механізму формування відношення особистості до ситуації – механізму що задає, механізму, що програмує, механізму, який співставляє й механізму корекцій. Основу цих механізмів складає орієнтувально-пошукова поведінка, яка кожен раз обновлюється у випадку встановлення відмінностей між завданням і результатом дії на кожному з етапів.

Належний розвиток проблема символічної регуляції поведінки отримала в школах психоаналізу, гуманістичної психології та гештальтпсихології. Зокрема, в психоаналізі З. Фрейда Его людини розглядається як символ, що регулює поведінку, підпорядковуючись принципу реальності на відміну від принципу задоволення. Саме символ покликаний реалізувати такі функції, як регуляція потягів, їх опосередкування, усвідомлення бажань, усвідомлення детермінованості своєї поведінки. К. Роджерс, в регуляції та прогнозуванні поведінки важливу роль відводить трьом механізмам: самосвідомості, самооцінці та символів, вважаючи, що особистість діє у відповідності із своїм, символічним сприйманням подій, що відбуваються. Порушення поведінки, на думку К. Роджерса, є наслідком неузгодженості між самооцінкою та реальними життєвим досвідом людини, що проявляється в слабкій адаптованості до оточуючого світу, тривожності і напрузі. Відтворення здатності регулювати поведінку забезпечується символом,

оскільки він розкриває сенс психічного явища, з яким взаємодіє особистість. Символ – згусток сенсу, зарядженого нескінченною енергією, він здатен закликати особистість до дії, умотивовуючи її. Завдяки своїй енергії він спонукає й закликає особистість діяти так, а не інакше [6].

Представники символічного інтеракціонізму (Дж. Мід, Г. Блумер, Е. Гоффман) підкреслюють, що регуляція поведінки особистості залежить від «символічного оточення» й «значущих символів», до яких вони відносять жест і мову. Суспільна поведінка трактується Дж. Мідом як обмін жєстами, що передбачає використання символів [5].

Розвиваючи ідеї символічного інтеракціонізму Дж. Мід прагнув створити символічну теорію людської еволюції. Відповідаючи на питання, що рiзнить людину від тварини й що робить її особистістю, Мід підкреслює: «специфіка людини визначається відсутністю у неї розвинутої системи інстинктів, як основних регуляторів поведінки. Саме тому людина має здатність винаходити символи, що є основою свідомого пристосування до оточуючого середовища, свідомої поведінки і самоспостереження» [5, с. 216]. Головною характеристикою людської дії є використання символів. Мід розрізняє дві ступені дії: 1) узагальнення за допомогою жестів; 2) символічно опосередковане спілкування.

Спілкування за допомогою жестів здійснюється за символічною схемою дії, яка дозволяє за окремим жестом відновити дію в цілому, а символічна регуляція поведінки характеризується тим, що: а) породжує приблизно однакові реакції при спілкуванні з будь-яким індивідом; б) дозволяє поставити себе на місце іншого й бачити себе його очима. Символічна регуляція поведінки згідно з Мідом обумовлена антропологічною здатністю особистості утворювати й використовувати символи задля саморозуміння і планування власної поведінки [5].

Проведений аналіз зазначеної проблеми засвідчив, що символ є багатозначним регулятором відображення сучасного і майбутнього в поведінці особистості. Саме в символі міститься у згорнутому вигляді багатоманітність значень поведінки особистості: смислових, інформаційних, прагматичних. Символ – принцип побудови та регуляції поведінки особистості, він першооснова початку певної ідеї, думки, яка перебігає в дію; переконання, яким користується особистість, а також принцип подолання свавільної гри свідомості. Він дозволяє особистості скласти уявлення про свою поведінку, сформувану установку на дію [3].

Регулюючи поведінку символ стає її відображенням, законом, принципом і моделлю дії особистості. У символі, як в мовній, знаковій моделі дій над предметом міститься генетично вихідна інформація про дерево ознак – систему властивостей поведінки, яка ніби виростає з цієї моделі. Символ дозволяє особистості всебічно пізнати себе.

Список використаної літератури

1. Валлон А. От действия к мысли. Очерк сравнительной психологии / Анри Валлон. – М., 1956. – С. 17. **2. Бернштейн Н. А.**

Очерки по физиологии движений и физиология активности / Н. А. Бернштейн. – М., 1966. – 349 с. **3. Клименко В. В.** Психофізіологічні механізми праксису людини: монографія / В. В. Клименко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 640 с. **4. Малхазов О. Р.** Психофізіологічний механізм управління руховою діяльністю / О. Р. Малхазов. – К.: Євролінія, 2002. – 320 с. **5. Мид Дж.** От жеста к символу / Джордж Мид // В кн.: Американская социологическая мысль: Тексты. М.: МГУ, 1994. – С. 216. **6. Клименко В. В.** Психічний і фізіологічний розвиток учня та норми навантаження / В. В. Клименко, С. І. Болтівець, І. В. Грибенко та ін. – К.: Главник, 2005. – 224 с. **7. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – С. 443 – 446. **8. Сеченов И. М.** Элементы мысли / И. М. Сеченов // Избр. произв.: физиология и психология. – М., 1952. – Т. 1. – С. 272 – 427. **9. Соловйов О. В.** Психосемантична регуляція функціональних систем людини: автореф. дис ... д-ра психол. наук: 19.00.02 / Олег Володимирович Соловйов. – К., 2012. – 41 с.

Хміляр О. Ф. Символ – регулятор поведінки та модель дії особистості

Поведінку людини спрямовують п'ять самостійних регуляторів: символ, думка, образ, почуття та почування. В запропонованій статті символ розглядається як основний регулятор дій людини, а сам процес регуляції постає як порівняння регульованої величини із заданим значенням. Показано, що символ містить в собі багатоманітність значень поведінки особистості та є першоосновою початку зародження ідеї і думки, яка переростає в дію.

Символ дає можливість особистості всебічно пізнати себе. Регулюючи поведінку, символ стає її відображенням, законом, принципом і моделлю дії. Автором встановлено, що завдяки символу особистість виявляє й актуалізує смисли, які не об'єктивуються і не усвідомлюються в раціонально знакових формах. Це дозволяє розглядати символ як медіатор відношень людини зі світом.

Ключові слова: символ, регуляція поведінки, символічна регуляція, особистість.

Хміляр О. Ф. Символ – регулятор поведінки та модель діяльності людини

Поведение человека направляют пять самостоятельных регуляторов: символ, мысль, образ, чувство и ощущение. В предлагаемой статье символ рассматривается как основной регулятор действий человека, а сам процесс регуляции выступает как сравнение регулируемой величины с заданным значением. Показано, что символ содержит в себе многообразие значений поведения личности и является

первоосновой начала зарождения идеи и мысли, которая перерастает в действие.

Символ дает возможность личности всесторонне познать себя. Регулируя поведение, символ становится ее отражением, законом, принципом и моделью действия. Автором установлено, что благодаря символу личность обнаруживает и актуализирует смыслы, которые не объективируются и не осознаются в рационально знаковых формах. Это позволяет рассматривать символ как медиатор отношений человека с миром.

Ключевые слова: символ, регуляция поведения, символическая регуляция, личность.

Hmilyar O. F. Symbol – control model of conduct and action of the individual

Human behavior directed five separate regulators: symbol, idea, image, emotions and feelings. The article in the symbol seen as the main regulator of human action, and the process of regulation appears as comparing the controlled variable with a specified value. It is shown that the character embodies the diversity and values of the person's behavior are primordial beginnings of ideas and opinions, which grows into action.

Established that symbolic regulation, allows the individual to not only know the properties of the material world, but use their power to change the behavior of the object in general and in new forms, to meet vital needs. It was found that contained a symbol minimized diversity of values a person's behavior, meaning, information, pragmatic.

Symbol enables the individual to fully know yourself. By adjusting behavior, it becomes a symbol of reflection, law, principle and model actions. The author found that due to character and personality reveals actualizes meanings that are not objectified and not understood rationally in symbolic forms. This character can be considered as a mediator of human relations with the world.

Key words: symbol, behavior regulation, symbolic regulation, personality.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.